

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૭૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સંગીત લાલોત્કેશ

ક્રમ ૩૪૬: ૮૪૬: ૨૫૫

લોજ, હાઈસ્કુલ તેમજ ગુજરાતી સ્કુલો તેમજ

—ઇતર ગૃહસ્થો માટે—

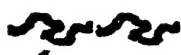
સંગીત વાલોપદેશ.

ભાગ બીજો.

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૧૦૦૦

—રચનાર—

મી. હંસરાજ હરખજી.

સંવત ૧૯૭૦

સને ૧૯૧૪

પ્રસીદ્ધકર્તા

—નેટીવ હાઈસ્કુલના મ્યુઝીક ટીચર—

બાપાલાલ અમરતલાલ દવે

મુ. અમદાવાદ.

કીંમત ૦-૩-૦

Printed by Aditlal Nyalchand Doshi at the
Kardhak Press. " No. 886, Kavis' Bazar

Khadia-Ahmedabad

(૧)

રાગ કેહાર તાલત્રીતાલ અને હાઠરો માત્રા ૧

સત્યીત આનંદ સુંદર સુખકંદ ગાવીંદ એ.....
અજન્મ અખંડ વીણવંદન કરીએ સૌ પ્રભુ પાવન કરવું
જાંજન ભવખંધ ગાંજન શઠ વૃંદ અસંગ એ.....

થ સુજાડ સુખુદ્ધી

શુભ નરવર બનવાને કર તત્પર સઘળાને

(સાચી

તાત છો અમારા સૌ બાલકો તમારા (૨)

સ્થલ સ્થલ તુજ દે એએએએએ દરશન દુખ હરનારં

જ્યોર્જ જે અમારા રાજધીરાજ પ્યારા (૬)

જગમહિં કરજે.....અચલ અમલ નૃપવરના (સત્યીત

(૨)

શા આશા સદ્ભાગ્ય અમારા

મીઠડા મેમાન પધાર્યા

અમદીન સત્કાર સ્વીકાર્યા

શા શા ઉપકાર તમારા

થઈ પાવન દિન હુવેલી (૨)

શીવ શીરથી ગંગા રેલી

આઆ પુણ્ય પ્રસાદી મળેલી

અમૃતથી અદકી બહાલા

તમ દરશન દુખ હરનારં (૨)

દુજો ફરી ફરી દીલ પ્યારં

ઓ ઓ દિવ્ય વિભુતી દયાળુ નંદન ઉપવન વસનારા શા આશા.

(૩)

રાગ કદયાણુ તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

ભર રહો રાજધીપતિ

પી જ્યોર્જ રાજ્ય સૂર્ય ઉદય અચલ તથા

૧ અવનીમાં

પ્રિયુજે હણજે શ્રીપતિ સુખનીધી શુભમતિ મ

૧ પ્રજા પ્રાણ પાલકહો

પતી.

અમર.

(૪)

મહાર તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

ચૌજી પીતાના (૨)

ચતુર શાણા

ગાયો.

૧ ઉપર જેતું

૧ સાગર નૃપ સુવીધાના

ગાયો.

ધારક પ્રભુ અવતારી

તેજક હુન્નરકળાના

ગાયો.

જગનધ્ય અચલ તપો

જો દુર એએએએ સુપીતાના

ગાયો.

(૫)

રાગ ભીપલાસ તાલ ત્રીતાલ માત્રા ૧૬

૧રી ન્યારી ગતિ તારી મતી મારી અજ્ઞાન

તું બળનીધી સમે સહુ અબલઅ નાદાન,

ન્યારી.

દીનદયાળ દુખહરણ શયણ તુજ છે ધ્યાન

હુળીમળી હરી તુજ સ્તવન કરીએ તુજ સંતાન

જગપાત, પશુપતિ, શુભકૃતી દે અમને, દાન,

ન્યારી.

(૬)

દુગન

નીની સાસા ભાગા મામા પાપા ધાધા મામા પાપા

ગાગા મામા પાપા મામા ભાગારેરે સાસી

આડ

નીસા ગામા, પાધા માપા, ગામા પામા, ગારમાગારેસા,

અતિત

નીસાગામા, પા, ધામપા, ગા, માપામા ગારેસા,

સા, નીધાપા, મા, પાનીસા માગાપામા, ગારેસા,

ન્યારી ન્યારી

(૭)

માલીકના બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ
 કર્તાહર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાજી એને હાથ .(૨) મા
 રૂણાનું બંધે આવી મળતું
 બાવ્યું ના કોઇનાથી ખળતું
 જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ અરે. મા
 નહિ પીંડ આ પોતાતણા પોતાનું કંઈ નવ જાણવું
 સૌએ શુભાશુભ કર્મનું પોતાતણું જ પ્રમાણવું જગત માલી

(૮)

ધન્ય ધન્ય ધારીએ
 આજની ઘડી હર્ષથી
 ઠીક નેણ ઠારીએ
 કૃષ્ણ ચંદ્રના દર્શથી
 તારણહાર ત્રીભુવન નાથના નામથી નેહ છે
 સેવીએ શ્રીહરી ધ્યાન સદા ધરી જ્યાં લગી દેહ છે
 ધારી મુરલીવાલી વૃજનારી
 અહો કૃષ્ણચંદ્ર તું ભવ તારી
 કર્મથી, મર્મથી, સેવીશ હું; સર્વદા, બહાહવા, ક્ષેમદા ધન્ય.
 દુરગુણ સહુ દુરે ધરી સેવું રનેહુ શ્યામ
 મુખસિંધુમાં જામશું કૃષ્ણ કૃષ્ણ જપી નામ. ધન્ય.

(૯)

રાગ માઠ એક તાલ માત્રા ૪

આ કીધું મેં તે કીધું એમ માનવી મીથ્યા બોલે
 હું પદ ઘોડે ચડે દરામી
 દીવાનો થઈ ડાલે
 વેરીને બહાસાં ગણેને, બહાસાં વેરી તોલે
 કાળાં કામ કરી મુખ કાળે નામ જગતમાં બોલે
 માયાના અંધારે અંધો, મતલબ મારગ બોલે
 પાપતણે પથરે પરકાતાં, અંતે આંખો ચોળે

(૧૦)

રાગ છાયા તાલ ત્રીતાલ માત્રા ૧૬

નહા' સુખકર મન હરવા ટીકા
અગણીત પુષ્પલતાથી પ્રફુલ્લીત

પહેરી તમાલ તરની ઘટા.

મહા.

અતિ કોમલ નવ કુસુમની ઉપર

ચઢી ચુસે મકરંદ મધુકર

ત્રીવીધ પ્રકાર કરે મુખ રીવર

પહેરી પરાગતણા દુપટા.

મહા.

કોકીલ કોક કપોતતણા કુલ

ફેલી કરે આનંદ ધરી ઉર

ત્રીવીધ પવન તન તાપ કરે દુર

મનો હારી છવાઈ જતા.

મહા.

(૧૧)

રાગ ભૈરવી તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

તટ્યમુના પર કદરૂ. તર ઉપર ચદુપતિ કપટ કરી હરી છુપાઈ રહ્યા (૨)

ચીત હરી લીધાં, ગોપનારી સૌ (૨)

ઘડી ઘડી નજર નીકળ કરી નીકટ લોભાવી રહ્યા તટ્યમુના

નટવર નંદ કીશોર ચોર ઠગ

કરગરી રહી ગોપીયું ને દીધા ચીર ઉર આણી દયા તટ્યમુના.

(૧૨)

કવાલી.

શરીર સુંદર સાચવે જીવનું કરે જતન

કોઈ નથી કાંઈ કામનું માની લેજે મન

દશાનું ચક્ર આ દુનીયા વિષે ફરતું ફરે છે

દશાના ચક્રમાં કોઈ મરે કોઈ તરે છે

જે સ્થળ મંદીર શાસતાં તે સ્થળમાં સ્મશાન

જ્યાં હલી નહિ કુંપડી ત્યાં મોટા મહેલ નીશાન

દશાનો ભોગ પણ ભલભલાઓ થઈ પડે છે

દશાના દોરમાં કોઈ પડે કોઈ ચડે છે દશા—

(૧૪)

રાગ મધમાવતી સારંગ તાલવીતાલ માત્રા ૧૬

તા ધા નાદેર તનન નાદેર તનન નાદેર તનન તાના દીમ (૨)
 તાના દીમ દીમ તાના દીમ દીમ
 તાના દીમ દીમ દીમ તનનનનનનનન
 ઘેતે લેણુના ઘેતે લેણુના તધાની—તાધા.
 અતિ લારે અતિ લારે દીક દીક દીક તનનનન
 દીક દીક દીક તનનનન
 નીતારે તદારે યોગ રોગો કોગ
 ધાતીંગ ધાતીંગ ધાતી ધાકીટ તક ધુમ
 કીટ તક ધીત્તા ધાચી ધાદડાન ધા—તાધા.

(૧૫)

રાગ કાલીંગડા તાલ એકતાલે માત્રા ૪

નહિં ચીજ કોઇ ગળી ગરજ સમ નહિં ચીજ ગળી
 મમાનવંત નીજ માન મુકી દુશ્મનને પડતાં ઢળી—ગરજ.
 બળીયા પણ નીર્બળને નમતા રાયરંક ઘર.જાય
 • સોંધું ઘણુ મોધું થઈ બેસે કળી રાકાય નહિ કળી—ગરજ.
 સમયાધીન થઈ ઝેર હુળાહુળ પીવું અમૃત ગણી
 જઈ મહાસતીને શીશ નમાવો જાય આપદા ઢળી—ગરજ.

(૧૬)

ચાહો જે તમે નરેશ દેશને કરવા આપાદાન (૨)
 પ્રથમ પગથીયું હાથ કરી દ્યો દ્યો માતાને જ્ઞાન—ચાહો.
 હોય જે માતાઓ ગુણવાન
 ઉછરે રૂડી રીતે સંતાન
 કરાવી જ્ઞાન શુધારસ પાન દેશને—
 કેળવની વીણુ નીલમને માણુક પથ્થર કહેવાય
 કેળવણીથી વિષ હુળાહુળ પણ અમૃત થઈ જાય
 નથી જ્યાં સુધી સુશીક્ષીત નાર
 કહાવે અર્થ દંધ સંસાર
 વ્યર્થ તે વિના પ્રયત્ન હજાર—દેશને.

(૧૩)

રાગ માલકોશ તાલ ત્રાતાલ માત્રા ૧૬

નથી સુખ વસ્તુ જઠ સપતમાં (૨)

નથી દુખ કંઈ સદા વીપતમાં—નથી.

૧૫ ભાન્ધું રાજસુવનમાં, તે કૌતક અનુભવું ઉપવનમાં
રત કેશં ફળ રતમાં—નથી.

પુત્ર કે મુત્રી કહાવે પણ જે માતની દુખ દીપાવે
ધન્ય જગતમાં—નથી.

God save our gracious King,

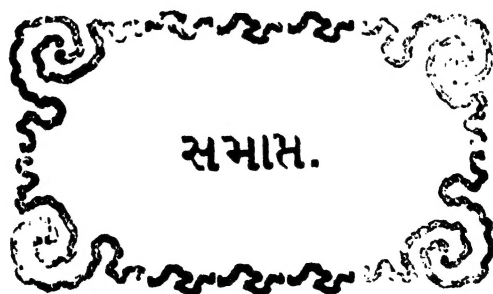
Long live our noble King,

God save the King.

Send him victorious happy and glorious;

Long to reign over us,

God save the King.

૧ રાગ

સ્વરના વર્ણોથી સુશોભીત અને માણસના ચીત્તને રંજ કરનાર જે એક જાતનો અવાજ તે રાગ કહેવાય છે.

૨ તાલ.

ગીતના વખતની ક્રિયાના અન્નમાં અમુક સ્વર આપેલા લાંબો તેમજ અમુક વખત ટુંકો એ પ્રમાણે, બે માટે ગાતી વખતે હાથ અને આંગળીયો ભેગી કરવ જુદા પાડવાની ક્રિયા કરવી તે તાલ કહેવાય છે.

૩ સ્વર.

કોઈ એ રાગના પ્રયોગમાં હાખતે થયા વિના પોતાની સાંભળવારના ચીત્તને દંજન કરે તેને સ્વર કહેવાય છે.

૪ લય.

એક વખતમાં બીજો વખત ત્યારે તેનું નામ લય કહે છે.

૫ માતરા.

તાલની અંદરના તારાના મધ્ય ભાગમાં રહેલા બે વખતને માત્રા કહેવાય છે.

૬ તાન

કંપ સહિત સ્વરોનું ઝડપથી ફરતું તેનું નામ તાન કહેવાય છે.

૭ સમ.

ગીતની સૌંદર્યની હદને બતાવનાર તાલનું અને ગીતનું પુર્ણ ચૈતન્યવાળું સ્વરૂપ દેખાડે તેને સમ કહેવાય છે.

૮ સંગીત.

ગાતું અને બજાવતું તથા આવભાવ દેખાડવા તે ત્રણેનું નામ સંગીત કહેવાય છે.

૯ જાતિ.

એકતાલમાં જે અનેક ભેદ થાય છે તે ભેદને જાતિ કહેવાય છે.

૧૦ ગાયન.

અદ્વિતીય બંધનો ગાન અને મહુદ બંધને ગાયન કહેવાય છે.

ખાતર નાટકોના ગાયનો સારાં રા.
કારણ કે દુનીયા આજકાલ એ તરફ ।
માટે તે પ્રમાણે બુકાવવી, જોઈએ તો મં
એવી આશા રાખું છું.

નેટીવ હાઈસ્કુલના મુ...

આપાલાલ અમૃતલાલ

સંગીતથી માણસને શું અસર

સંગીતથી શ્રવણેદ્રીય કેળવાય છે સંગીત
મનુષ્ય રસાલીનો રસીક નાગરીક લક્ષણ યુક્ત
આપનાર અને ઉન્નતીએ પોંચાડનાર સ
સ્વરો જે બીજને આનંદ માટે તલસા
ખાતર એ ઇષ્ટ ગણવું જોઈએ.

બીજું એકે ગાયન ગાવાથી અને સાં
વધે છે ગાવાથી કંડની નળી વાયુની નળી ફેર
અવયવો રનાયુઓ શીશ્યો તંતુઓ કસાય છે કે.
મજાસુત અને છે સુખમય સંગીત સાધનાથી કરૂં વિ.
બહાર કાઢીને કરૂં છાતી, હૃદય ફેરૂં સાં વિગેરે સ્વચ્છ કરી શક.
એ પ્રમાણે દેહની અંત શુદ્ધી થાય છે ગાવાના મનુષ્યની
પ્રવાહ ધોધબંધ વહેતો રહેતો છે અને ગાનાર
ગાતો નથી કારણ કે ફેરૂં સાંમાં ધ્યાસોધ્યાસની
જાને મળલ શક્તિથી

